

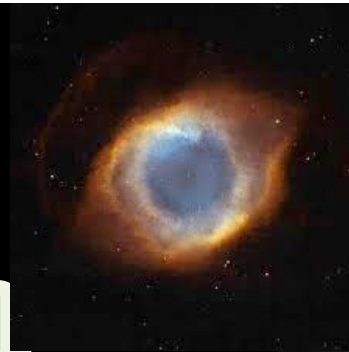

Religionsfilosofi

3

Dialoger om naturlig religion

- **Publicerades 1779, postumt**
- **Skönlitterärt fiktivt verk**
- **En ung man, Pamphilus, fick en gång höra ett intressant samtal mellan tre personer i ett bibliotek och återger vad som blev sagt**
- **Samtalsparterna undersöker om religiös tro kan rättfärdigas rationellt**

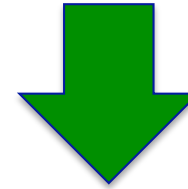

Begreppet "naturlig religion"

Skall förstås i kontrast till **uppenbarad religion** – religiösa trosföreställningar som har sin grund i uppenbarelsen, gudomlig inspiration, mystiska upplevelser o.dyl.

I Humes "Dialoger" diskuteras frågan:

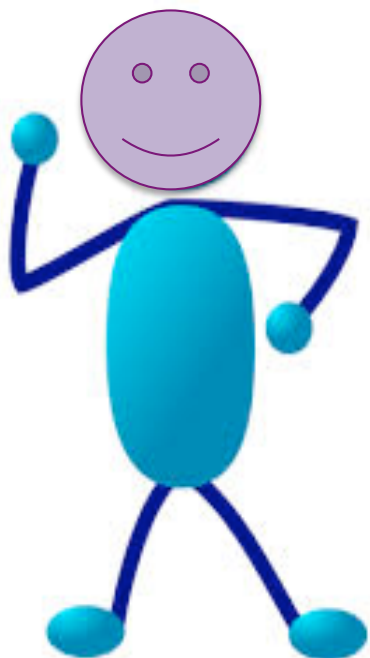
Är en välgrundad naturlig religion möjlig?

Religiösa trosföreställningar som **enbart baserar sig på vanlig sinneserfarenhet, observationer och förnuftsresonemang.**

De tre karaktärerna

KLEANTHES

Modern **empirist** som hävdar att man kan bevisa Guds existens på basis av erfarenheten.

PHILO

Kritisk skeptisk hållning
Lekfullt ifrågasättande, ironisk
Ror hem alla fina poänger
Humes *alter ego*

DEMEA

Kluven gestalt som pendlar mellan **rationalism** (framför bl a ett kosmologiskt gudsbevis) och **mysticism** (Gud är bortom mänskligt förnuft – trons grund är en inre känsla).

Humes/Philos maxim

***Styrkan hos våra
trosföreställningar bör
vara avpassad efter
styrkan hos evidensen.***

Det är inte rationellt att vara mer trosviss än vad de befintliga beläggen ger täckning för.

Huvudämnet

- Kleanthes framför en variant av det teleologiska gudsbeviset: **ändamålsargumentet** – *the argument from design*.
- Demea och framför allt Philo kritiserar argumentet.
- Diskussionen löper genom större delen av dialogerna.

A ARGUMENTET

Kleanthes'
teleologiska
gudsbevis

kleanthes talar

Ändamålsargumentet

"Se dig omkring i världen. Begrunda helheten och alla dess delar: Du kommer då att finna att den ingenting annat är än en stor maskin uppdelad i ett oändligt antal mindre maskiner som i sin tur medger uppdelning i en utsträckning långt bortom det människans sinnen och själsförmögenheter kan spåra och förklara. Alla dessa maskiner och till och med deras minsta beståndsdelar är anpassade till varandra med en exakthet som hänför var och en som någonsin reflekterat över dem".

FORTS.

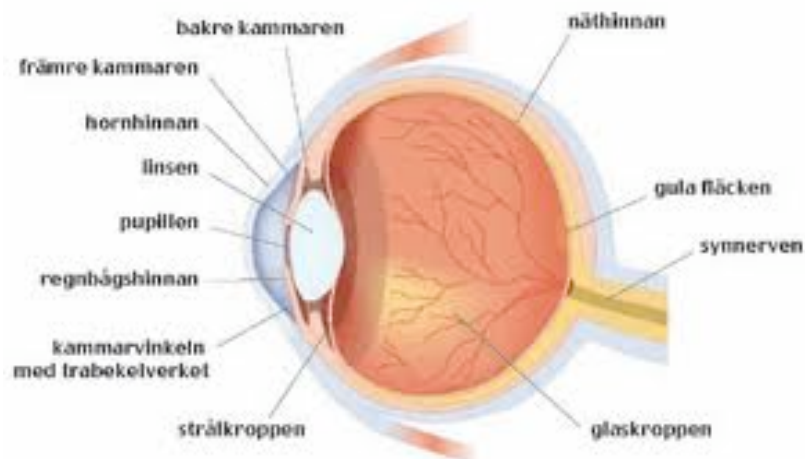
”Den märkliga anpassningen av medel till mål överallt i naturen liknar exakt, fastän den vida överträffar dess ändamålsenlighet, produkten av den mänskliga uppfinningsrikedomens tanke, vishet och intelligens. Eftersom verkningarna liknar varandra (...) leds vi att, efter analogins alla regler, sluta oss till att orsakerna också liknar varandra och att naturens upphovsman är tämligen lik det mänskliga sinnet, fastän utrustad med mycket finare sinnen, avpassade efter storslagenheten i det han skapat.

Med hjälp av detta argument, a posteriori, och med hjälp av detta argument allena, bevisar vi på en gång Gudomens existens och dess likhet med människans sinne och intelligens”.

Ändamålsargumentet – *exemplifiering*

”Begrunda och analysera ögat, granska dess struktur och konstruktion och säg mig utifrån din egen uppfattning om inte tanken på en konstruktör omedelbart strömmar mot dig med samma kraft som en sinnesförnimmelset?”

Egenskaper hos ändamålsargumentet

1. Erfarenhetsgrundat (induktivt)

Baserat på observationer av världens ordning

Världen som helhet

-naturen

-universum

har en ordning

Alla delar av världen

har en ordning

2. Ändamålsenlighet

Avpassning mellan delar

Avpassning mellan delar och helhet

Avpassning av medel till mål

3. Analogislut

Världen = maskin (analogi 1)

Princip: "Lika verkningar bevisar lika orsaker"

Världen måste ha en intelligent upphovsman, precis som maskiner har det.

Guds = världsskaparens intelligens är av samma slag som människans intelligens (analogi 2) – men perfekt (eller åtminstone storslagen).

Princip: Orsaken måste vara proportionerlig i förhållande till verkan

Humes "Dialoger
om naturlig
religion"!

B KRITIK MOT ÄNDAMÅLSARGUMENTET

(NÅGRA FÅ) INVÄNDNINGAR FRÅN PHILO

Ett par saker att hålla i åtanke

Bevisbördan

- Bevisbördan ligger hos den som uppställer gudsbeviset, inte hos den som kritiserar det.
- Det är Kleanthes som är skyldig att lägga fram tillräckliga belägg för slutsatsen att Gud har skapat världen.
- OBS! Det är **inte** upp till Philo att bevisa att världen inte är skapad av Gud.

Kritikens innebörd

- Innebörden av Philos kritik är att Kleanthes ändamålsargument är ohållbart. Argumentet ger otillräckliga grunder för slutsatsen att Gud har skapat världen.
- Det är fortfarande möjligt att Gud faktiskt *har* skapat världen. Ändamålsargumentet ger oss dock inte tillräckliga skäl att tro att så är fallet.

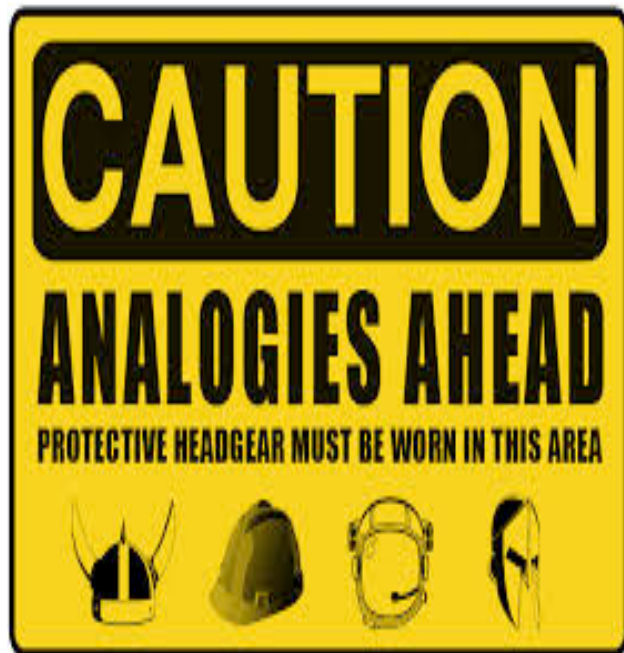

1. Analogin värld/maskin haltar och är svag

Världen liknar inte en maskin i *alla* avseenden. Det finns gott om element, fenomen och förlopp som inte alls är maskinlika (t.ex. vädret, sjukdom, olyckor, deformiteter).

För att man genom en analogi skall kunna dra en säker slutsats måste det råda *exakt likhet*.

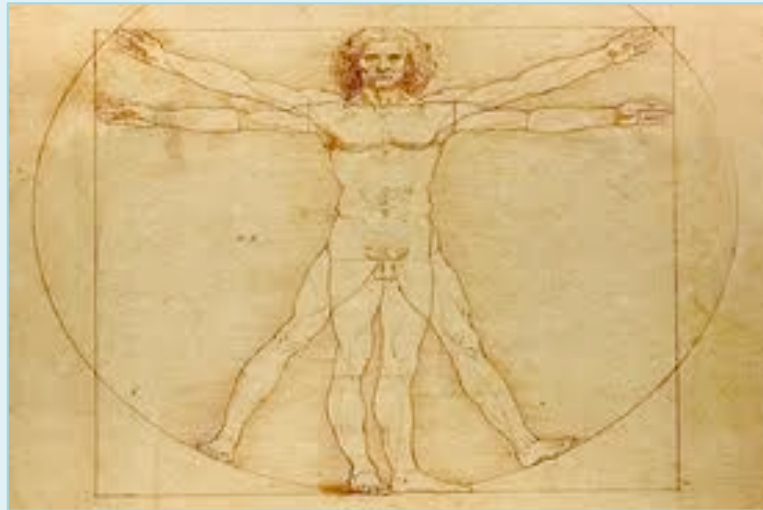

- **”Men varhelst man avviker det allra minsta från likheten i de olika fallen minskar man i samma grad bevisen och kan i sista hand hamna i en mycket svag *analogi* som obestridligen riskerar vara felaktig och osäker”**
- **”Olikheten är så slående att det mesta du kan göra anspråk på är en gissning, en hypotes, en förmodan om en likartad orsak”**

2

Kritik mot argumentets antropomorfism

**Varför skall det mänskliga
vara normen – hela
universums princip?**

Analogin människa/världsskapare

”Vilket speciellt privilegium har den lilla hjärnrörelse som vi kallar *tanke* så att vi måste göra den till modell för hela universum?”

”Och om tankeförmågan – vilket vi kan förmoda – är begränsad till detta lilla hörn och även här har så begränsad verkan, med vilken rätt kan vi då utnämna den till alltings ursprung?”

3

Argumentet förutsätter det som skall bevisas

because circular reasoning works

Ordning och reda

Påståendet att ordningen i världen är ändamålsenlig och bär spår av "design" grundar sig inte på en neutral observation, utan är redan färgat av antagandet att det måste finnas en "designer", upphovsman, konstruktör.

Argumentet måste visa att den mest sannolika förklaringen till världens ordning är att världen har skapats av en intelligent upphovsman.

Ordning är inte i sig ett bevis på avsiktlighet

Man kan tänka sig – och det finns exempel på – välordnade fenomen och system som uppstår "utan avsikt".

Ursprungsprincip: "frösättning eller fortplantning"

"Ett träd skänker ordning och struktur åt det nya träd som springer ur det utan att veta om ordningen. På samma sätt gör djuren med sin avkomma, fågeln med sin kull"

Materiell självorganisation

”såvitt vi kan veta a priori kan materien bära på ursprunget eller källan till ordning inom sig (...) och det ligger ingen större svårighet att tänka sig att elementen av någon inre okänd orsak kan anta den mest utsökta ordning”

**Det skulle kunna finnas en sorts
nödvändighet i den materiella världen
som styrde hela universums uppbyggnad
och som fungerade som en yttersta
förklaringsgrund.**

**”om vi kunde tränga in i kropparnas
innersta natur, skulle vi tydligt se varför
det är fullständigt omöjligt för dem att
anta någon annan ordning”**

Tankeekonomi Hume/Philo menar att man bör föredra den enklaste hypotesen som kan förklara världens ordning:

- hellre en inomvärldslig (naturlig) orsak än en utomvärldslig (övernaturlig)
- hellre en materiell orsak än en själslig

4. Induktion kan inte användas för att dra säkra slutsatser om universums tillkomst

INDUKTION

”När två *slags* föremål alltid har observerats höra samman kan jag erfarenhetsmässigt *sluta mig till* förekomsten av det ena närhelst jag ser det andra”

Universums tillkomst är en **enskild, unik** händelse.

Vi har inte **erfarenhet** av världars tillblivelse.

”Har du någonsin sett naturen i en sådan situation som liknar elementens första arrangemang? Har världar någonsin formats framför dina ögon och har du haft nöjet att iaktta fenomenets hela utveckling från världsordningens första framträdande till dess fullbordan?”

5

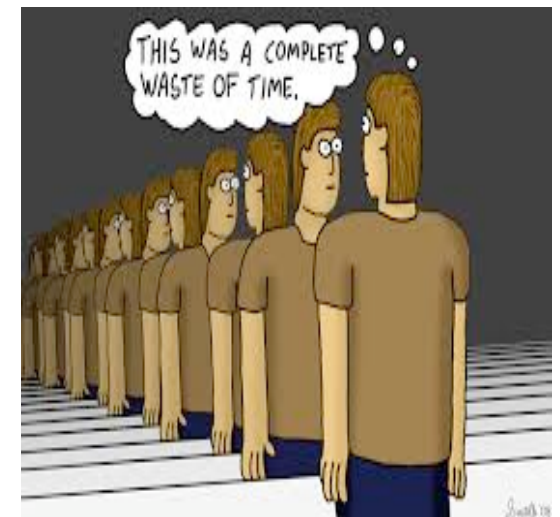
Ändamålsargumentet ger upphov till en oändlig orsaksregress

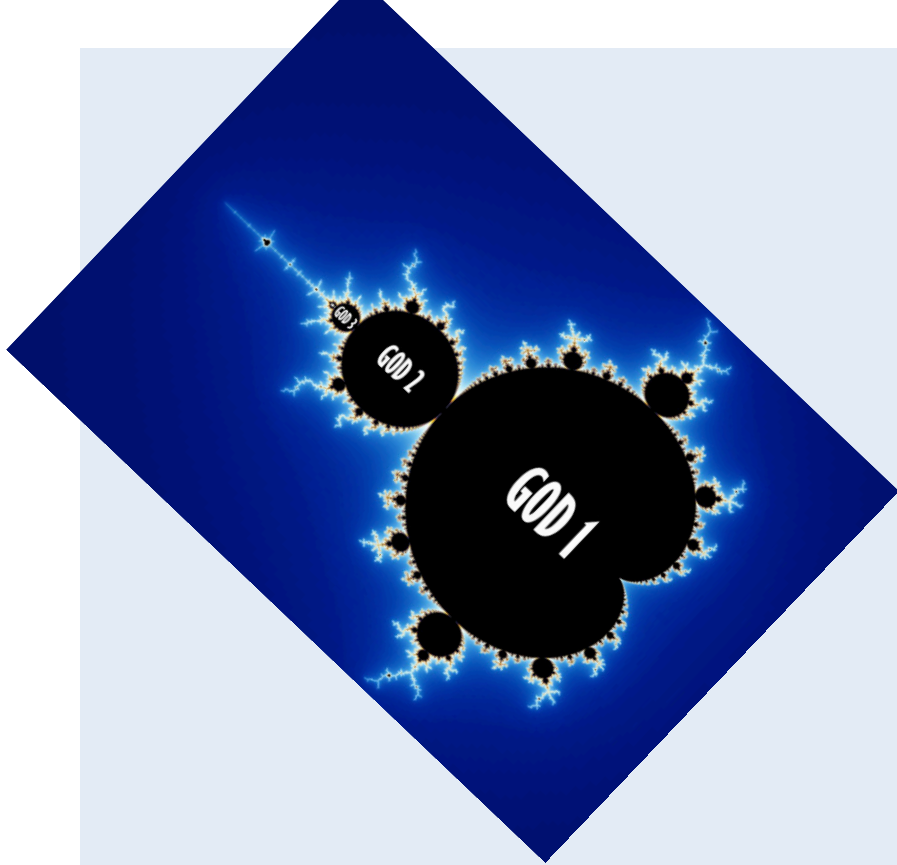

- Ändamålsargumentet "spårar" ordningen i vårt materiella universum till en själslig verklighet (= Gud och hans "världsplan" eller idéer)

Men "en själslig värld eller ett universum av idéer fordrar en orsak på samma sätt som en materiell värld eller ett universum av ting", hävdar Philo.

Ändamålsargumentet förklarar egentligen ingenting – det förskjuter förklaringen till en ny nivå.

Orsaken till orsaken till *etc i evighet....*

Orsaken till orsaken till orsaken till ordningen i världen

Orsaken till orsaken till ordningen i världen

Orsaken till ordningen i världen

Guds ordning är inte självförklarande

”Att säga att de olika idéer som utgör den Högsta varelsens förnuft faller på plats av sig själva och genom sin egen beskaffenhet är egentligen ett tal utan exakt innebörd”

- Vi har ingen erfarenhet av något sådant.
- Vi har bara erfarenhet av att saker och ting faller på plats utan någon ***känd orsak.***

Kleanthes ger svar på tal

”Du frågar mig om orsaken till denna orsak. Jag vet inte, jag bryr mig inte om det, det rör mig inte. Jag har funnit en Gudom och här avslutar jag min undersökning. Låt dem gå vidare som är klokare och mera företagsamma.”

6. Alternativ

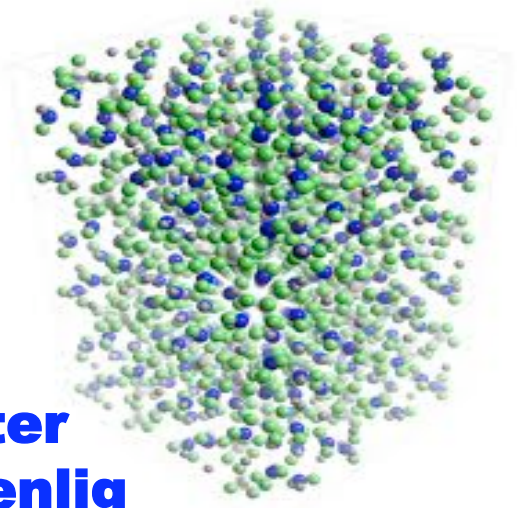
Det finns alternativa analogier/hypoteser som är minst lika träffande och starka som maskinanalogin och "design"-hypotesen.

Philo nämner många möjligheter, ibland skämtsamma.

Philos seriösa hypotes – en materialistisk kosmogoni

- Världen och dess ordning kan ha uppkommit genom atomers slumpmässiga arrangemang.
- Atomerna rör sig kaotiskt i olika tillstånd av oordning.
- Ibland kombineras atomer slumpmässigt i ordnade strukturer.
- Vissa sådana strukturer blir stabila och bestående därför att deras ordning i sig producerar fortlevnadsfördelar.

Ordning som ter sig ändamålsenlig kan uppstå av en slump

7. Teodicéproblemet

Det ondas problem innebär en särskild utmaning för det teleologiska gudsbeviset.

MER OM DETTA NÄSTA GÅNG!

